

12. Mc Carron J.J. Crisis or opportunity: An investigation to determine the state of graduate programs in adult education in the United States and recommendations for survival in the 21st century: A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Education, 2006.

13. Murphy J.C. *Mentoring adult learners. Train-the-Trainer Manual*. Chicago, IL: Chicago State University, 2012. URL: <http://www.csu.edu/TLMP/documents/TLMPTraining-the-TrainerManual2.pdf> (дата pobrania 20.02.2018).

14. Pedagogika studia stacjonarne 1-go stopnia. URL: [https://informatorects.uni.lodz.pl/pl/programmes-all/P/DLP\(07\)](https://informatorects.uni.lodz.pl/pl/programmes-all/P/DLP(07)) (дата pobrania 09.11.2017).

15. Plan studiów dla osób przyjętych od roku 2017/18 specjalność Andragogika - organizacja edukacji dorosłych. URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/fckeditor/userfiles/file/PLANY-2017/plan-andragogika.pdf> (дата pobrania 09.02.2018).

16. Przedmioty prowadzone przez Wydział Nauk o Wychowaniu. URL: <https://informatorects.uni.lodz.pl/pl/faculties/0700000000/courses/?page> (дата pobrania 09.05.2018).

17. Studia Podyplomowe Trener – Andragog. URL: <https://irk.oferta.uw.edu.pl/pl/offer/PODYPL2018/programme/SP-PE-TRAND/?from=field:SP-PE-TRAND> (дата pobrania 20.02.2018).

18. Studia stacjonarne I stopnia. Specjalność Organizacja edukacji dorosłych (program dla studentów przyjmowanych od roku 2016/17). URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/fckeditor/userfiles/file/PROGRAMY%20PROGRAMY-2017/program-andragogika-podstawy.pdf> (дата pobrania 22.09.2017).

19. Towards becoming a good adult educator: Recourse Book for Adult Educators, *Project «A Good Adult Educator in Europe»*. CP. 2006. URL: <http://www.laea.lv/UserFiles/File/publikacijas/LPIA-Agade-A4.pdf> (дата pobrania 22.09.2017).

20. Uniwersytet warszawski. Wydział pedagogiczny. URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/pedagog.php?id=973> (дата звернення: 15.01.2018)

21. Wydział Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. URL: <https://rekrutacja.amu.edu.pl/Strona/Kierunki/Lista/Lista?dostepnosc=A> (дата pobrania 15.01.2018).

УДК УДК 374.7.091(477)

Аніщенко Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ORCID ID 0000-0002-6145-2321

E-mail: anishchenko_olena@ukr.net

МОДЕЛІ ЦЕНТРІВ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність і доцільність створення центрів освіти дорослих (ЦОД) як закладів неформальної освіти в Україні. Запропоновано авторську типологію центрів освіти

дорослих. Виокремлено такі моделі центрів освіти дорослих в Україні: самостійні інституції – заклади неформальної освіти дорослих; громадські організації, які за змістово-організаційними аспектами функціонують як центри освіти дорослих; підрозділи закладів освіти (загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих, закладів спеціалізованої освіти мистецького напрямку та ін.); підрозділи бібліотек, музеїв та інших закладів культури; заклади неформальної освіти на базі територіальних центрів соціального обслуговування (університети третього віку, центри активного довголіття); соціальні підприємства.

Ключові слова: освіта дорослих, освіта впродовж життя, неформальна освіта дорослих, центр освіти дорослих, освітні послуги, провайдери освітніх послуг.

Anishchenko Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the Andragogy Department of the Institute of Pedagogical and Adult Education of NAPS of Ukraine

ORCID ID 0000-0002-6145-2321

E-mail: anishchenko_olena@ukr.net

ADULT EDUCATION CENTER MODELS IN UKRAINE

Summary. The article substantiates the relevance and feasibility of the formation of adult education centers (AEC), as non-formal education institutions. It is accentuated that the development of network of adult education centers is an up-to-date education trend in the vast majority of countries around the world. The emphasis is placed on the fact that AEC are centers of social integration of citizens that offer a wide range of educational services in communities, support the development of civil society, employment and self-employment of the population with the growth of competitiveness at the individual and state levels and others. The following models of AEC in Ukraine which in terms of content and organizational aspects function as adult education centers are outlined: units of educational institutions (secondary, vocational, higher, institutions of specialized education of art and others); departments of libraries, museums and other cultural institutions; institutions of non-formal education on the basis of territorial centers of social services (universities of the third age, active longevity centers); social enterprises. Problems and prospects of development of adult education centers in Ukraine are determined in the article. The conclusion has been made that Centers for Adult Education are the most effective institutional link of the «lifelong education» concept that favours establishing the understanding of the role of non-formal adult education under modern conditions of civilization development.

Key words: *adult education, lifelong education, non-formal adult education, adult education center, educational services, providers of educational services*

Анищенко Елена Валерьевна – доктор педагогических наук, профессор, заведующая отделом андрагогики Института педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины
ORCID ID 0000-0002-6145-2321
E-mail: anishchenko_olena@ukr.net

МОДЕЛИ ЦЕНТРОВ ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ В УКРАИНЕ

Аннотация. В статье обоснована актуальность и целесообразность создания центров образования взрослых (ЦОВ) как учреждений неформального образования в Украине. Предложена авторская типология центров образования взрослых. Выделены такие модели центров образования взрослых в Украине: самостоятельные заведения – заведения неформального образования взрослых; общественные организации, которые по содержательно-организационным аспектам функционируют как центры образования взрослых; подразделения учебных заведений (общеобразовательных, профессионально-технических, высших, учреждений специализированного образования художественного профиля и др.) подразделения библиотек, музеев и других учреждений культуры; заведения неформального образования на базе территориальных центров социального обслуживания (университеты третьего возраста, центры активного долголетия), социальные предприятия.

Ключевые слова: образование взрослых, образование в течение жизни, неформальное образование взрослых, центр образования взрослых, образовательные услуги, провайдеры образовательных услуг.

Неформальна освіта є складовою національних систем освіти, що ґрунтується на засадах приватно-державного партнерства і спрямовується на розв'язання широкого спектру соціально-економічних, культурних та інших проблем. Розвиток центрів освіти дорослих як складової неформальної освіти є освітнім трендом у переважній більшості країн світу. Доцільність їх створення передусім зумовлюється нагальною необхідністю розширення сфери освітніх послуг для різних категорій дорослого населення.

Центри освіти дорослих (далі – ЦОД) передусім є осередками соціальної інтеграції громадян [18, с. 1], які допомагають опанувати нові соціальні ролі, сприяють духовному зростанню, самоосвіті й

самовихованню особистості. На центри освіти дорослих має бути покладено [11, с. 181, 185]: надання широкого спектру освітніх послуг у сфері освіти дорослих відповідно до індивідуальних культурно-освітніх потреб дорослих, поточних і перспективних запитів суспільства на особистісний, професійний розвиток персоналу; сприяння адаптації дорослих до швидкоплинних умов життя; підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими; здійснення наукових досліджень щодо розвитку освіти різних категорій молоді та дорослих.

Проблемам розвитку неформальної освіти дорослих присвячено праці М. Багринець, Е. Богів, О. Василенко, О. Волярьської, Р. Дрозда, С. Зінченко, Н. Косик, Г. Красильникової, Л. Лук'янової, В. Молодиченка, О. Огієнко, Н. Павлик, О. Пастушок, Ю. Петрушенка, С. Прийми, О. Пехоти, О. Рассказової, М. Скиби, Т. Скорик, А. Халецької та ін. Високо оцінюючи здобутки вчених, освітян-практиків у галузі неформальної освіти дорослих слід зазначити, що вітчизняними науковцями не здійснюються комплексні дослідження, присвячені діяльності центрів освіти дорослих. Викладене вище й зумовило вибір теми публікації.

Мета статі – виокремити моделі й охарактеризувати основні напрями діяльності центрів освіти дорослих в Україні.

Якщо звернутися до історії, то перші спроби рефлексії проблем, пов'язаних із навчанням дорослих у закладах неформальної освіти на теренах України, було візуалізовано вже у другій половині – наприкінці XIX ст. [15]. На цей період припадає бурхливий розвиток різних за змістом і формами організації навчання освітніх закладів для дорослих. Поступово набували поширення освітні інституції для дорослих (народні будинки, читальні, вечірні та повторні школи, народні університети та ін.). Так само, як і зараз, у зазначений період значну роль у розвитку неформальної освіти дорослих відігравали окремі громадські діячі, освітяни, а також громадські організації.

На сучасному етапі розвитку суспільства в усіх регіонах України створено центри освіти для різних категорій дорослих, переважна більшість з яких взаємодіє та співпрацює з іншими закладами освіти і культури для молоді та дорослих, громадськими та іншими організаціями. Навчання дорослих у ЦОД спрямоване на особистісний і професійний розвиток громадян в умовах неформальної освіти. Завдяки широкому спектру послуг, різноманітності освітніх пропозицій, інноваційності діяльності, зв'язкам з іншими інституціями, діяльність ЦОД сприяє зростанню конкурентоспроможності особистості й держави [18, с. 1], розвитку громад і регіонів, що навчаються [7], посиленню освітнього, соціально-культурного потенціалу регіонів і держави в цілому. Вони виконують освітні, соціальні та інші функції.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що у нашій публікації не розглядаються центри Державної служби зайнятості (професійно-технічної (професійної) освіти, а також ті, що набули статусу суб'єктів оцінювання та підтвердження результатів неформального навчання), центри навчання на виробництві, оскільки вивчення особливостей діяльності цих інституцій, на наше переконання, може стати предметом окремих наукових досліджень.

Результати аналізу друкованих, недрукованих та електронних джерел інформації дають підстави для виокремлення певних моделей центрів освіти для різних категорій дорослих в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Моделі центрів освіти для різних категорій дорослих в Україні

Наведений на рис. 1 поділ є досить умовним, оскільки будь-який ЦОД (міський або сільський) може функціонувати на основі поєднання різних моделей. Передусім це пов'язано з поліфункціональністю досліджуваних закладів, відсутністю відповідного нормативно-правового забезпечення, поняттєво-термінологічною невизначеністю, зокрема, відсутністю усталеного тлумачення власне терміносполуки «центр освіти дорослих». На нашу думку, і школи / центри / студії особистісного, професійного зростання, арт-школи / центри, народні університети /

будинки, університети третього віку, центри активного довголіття, школи неформального навчання дорослих є різновидами ЦОД.

Усвідомлюючи важливість і необхідність створення нових, підтримки діючих в Україні центрів освіти дорослих, автором запропоновано внести ЦОД до переліку основних понять проекту Закону України «Про освіту дорослих». В уточненому формулюванні центри освіти дорослих – це заклади неформальної освіти різних форм власності, що функціонують самостійно або на базі закладів формальної і неформальної освіти, закладів культури, громадських та інших організацій, соціальні підприємства з надання освітніх послуг, на які покладено здійснення освітньої, культурно-освітньої діяльності для різних категорій дорослих. Наведене формулювання не є остаточним і в процесі роботи над законопроектом буде конкретизуватися, уточнюватися.

Вважаємо за доцільне навести приклади різних моделей центрів освіти дорослих. Так, Клуб для людей третього віку «Друга молодість» (м. Ірпінь, Київська обл.) є одним із прикладів *самостійного закладу* неформальної освіти, який дає можливість старшим дорослим: відвідувати заняття з оздоровлення з метою підвищення життєвого тону, зміцнення духу, покращення емоційного й фізичного стану, подолання соціальної ізоляції, прийняття свого віку та ін.; опанувати розмовну англійську мову з фахівцем – носієм мови, здобуваючи навички іншомовного спілкування; займатися рукоділлям і вчитися вишивати стрічками; вивчати комп'ютерну грамотність; відвідувати психологічні тренінги, які допомагають вирішувати життєві проблеми, підтримувати гармонію й оптимізм та ін. Культурно-дозвіллєва програма Клубу уможлиблює відвідування екскурсій, а також різних заходів, в яких беруть участь відомі освітяни, громадські діячі, представники творчих та інших професій, місцевої влади і бізнесу та ін. [6]. Клуб підтримує лідер одного з громадських об'єднань міста, місцева влада м. Ірпінь.

Центри освіти дорослих, що функціонують як *підрозділи закладів освіти* (вищих, професійно-технічних (професійних), загальноосвітніх, спеціалізованої освіти мистецького напрямку та ін.) – одна з найбільш поширених моделей неформальної освіти. Наприклад, у СумДУ відкрито Центр освіти дорослих «Education for Life», в якому проводяться публічні лекції, дискусії для дорослих щодо актуальних питань громадської освіти та соціальних наук (Школа громадянської урбаністики), заняття з медіаграмотності, впроваджуються освітні проекти «Мистецтво у публічному просторі», «Сучасне фотомистецтво», «Театральні студії» та ін. [16], «Publik Science» (зокрема, цикл лекцій-дискусій «Досвід світового живопису і кіно для формування громадянської свідомості» відомого режисера-документаліста, сценариста неігрового кіно В. Балаяна та ін.). Центром освіти дорослих на базі Таврійського національного університету

імені В. І. Вернадського впроваджуються курси: «Сучасні методи освіти дорослих» (для педагогічного персоналу закладів освіти різних типів), «Комп'ютерна грамотність» (для людей віком 55+), «Моя кар'єра» (для студентів) та ін. Прикладом успішної реалізації освітньо-просвітницької, виховної, науково-методичної, діагностичної, консультативної функцій, а також міжнародного співробітництва є спільний Науково-методичний центр освіти дорослих (НМЦОД) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (2015 – 2017 рр.) [17]. Тематичні напрями діяльності НМЦОД: моніторинг культурно-освітніх потреб дорослих Запорізької обл.; мовний (курси англійської мови); розвиток міжгенераційного діалогу / діалогу поколінь; розвиток громадянського суспільства і перспектив децентралізації в Україні; розвиток професійних компетентностей педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

У ЦОД при КЗ «Нікопольська міська школа мистецтв №1» дорослі мають змогу вивчати гончарну справу, навчатися грі на фортепіано й гітарі, живопису, техніці «Ебру», пісочній анімації, нунофелтінгу та ін. Також є можливість навчатися у вокальній етно-студії, брати участь у тренінгах психологічного спрямування, організаційного розвитку тощо [10].

На базі Новояворівської ЗОШ I-III ст. № 1 (Львівська обл.) створено арт-центр освіти дорослих «Майстерня рукоділля» (за фінансової підтримки Представництва DVV International в Україні у партнерстві з місцевою владою) [1].

Центри освіти дорослих функціонують і *на базі громадських організацій*. Наприклад, на базі ГО «Інформаційно-освітній центр «Імпульс» (Сколе) працює районний Центр освіти дорослих (далі – РЦОД), який координує діяльність мережі сільських центрів освіти дорослих Сколівщини. З метою забезпечення ефективності діяльності мережі у 2015 р. було обрано районну координаційну раду, до складу якої увійшли представники координаторів сільських ЦОД, місцевої влади, районного центру зайнятості, райвно. На РЦОД разом з координаційною радою покладено відповідальність за управління мережею ЦОД Сколівського району (Львівська обл.), обмін ресурсами та інформацією, розвиток партнерства та ін. Мережа, очолювана координаційною радою, співпрацює з районною радою, райдержадміністрацією, іншими державними й недержавними структурами району, громадськими організаціями та ін. [2, с. 4]. Сільські центри освіти дорослих Сколівського району впроваджують проекти екологічного, освітнього, соціального та суспільно-економічного спрямування. Їх діяльність спрямовується на розвиток громадянського суспільства шляхом активізації територіальних громад, популяризацію історій успіху молоді та дорослих. Дорослі навчаються комп'ютерній грамотності, англійській мові, кулінарній майстерності, сироварінню,

рукодільню та ін., що у подальшому сприяє розвитку приватного підприємництва, самозайнятості сільського населення регіону та ін.

Широкого поширення набули громадські організації, які впроваджують освітні, культурні проекти для різних категорій дорослих (ГО «Центр освіти «Університет третього віку» (Луцьк), ГО «Золоті роки» (Львів), ГО «Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець» (Новояворівськ), ГО «Центр Поділля-Соціум» (Вінниця), ГО «Проекти і комунікації» (Полтава), ГО «Центр неформальної освіти» (Біла Церква), Інформаційно-дослідний центр «Інтеграція та розвиток» (Київ), ГО «Центр «Європейська освіта дорослих» та ін.).

На базі *бібліотек, музеїв* у різних регіонах України також відкриваються центри освіти дорослих. До прикладу, в Історично-мистецькому центрі (ІМЦ) «Стара школа» (с. Тарасівка Києво-Святошинського району Києва) функціонує «Школа людей поважного віку», вокальний гурт людей поважного віку «Хутір», відомий не лише своєю виконавською майстерністю, а й краєзнавчо-пошуковою роботою в селі та за його межами [13]. Інший приклад візуалізує ініціативу ГО «Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець» (Новояворівськ) у рамках проекту «Освіта дорослих для розвитку: Створення мережі центрів Освіти Дорослих у Яворівському районі Львівської області на базі бібліотек і будинків культури», зреалізовану ТКЯ «Гостинець» у партнерстві з Західноукраїнським ресурсним центром, відділом культури Яворівської райдержадміністрації, районної ради за фінансової підтримки Представництва DVV International в Україні (Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International). У результаті було розроблено «Стратегію розвитку навчання дорослих у Яворівському районі на 2014-2020 рр.» (2014 р.) [8, с. 8-9], створено 7 (!) ЦОД на базі бібліотек Новояворівського району (Львівська обл., 2016 р.) [9, с. 7]. З 2016 р. на базі Новояворівського міського краєзнавчого музею діє районний ЦОД, в якому керівники ЦОД Яворівщини навчаються менеджменту освіти дорослих, комп'ютерній грамотності, рукодільню, беруть участь у тренінгах з особистісного й професійного зростання, розвитку громадянської компетентності та ін. [9, с. 7].

У Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. О. Ольжича також створено ЦОД (цільова аудиторія: державні службовці, приватні підприємці, педагоги, медійники, ІТ-спеціалісти, громадські активісти, студенти, молоді мами у соціальній відпустці, медики, безробітні, пенсіонери), а також Інклюзивну арт-майстерню для молоді з інвалідністю, в якій організовано плетіння прикрас; виготовлення картин у техніці «string art» (панно з ниток та цвяхів); виготовлення натурального мила ручної роботи [3, с. 4-6]. Це спільні ініціативи бібліотеки та Житомирської обласної молодіжної громадської організації «Паритет», що

впроваджується у межах проекту «Центр освіти дорослих як платформа розвитку місцевої громади» за підтримки Представництва DVV International в Україні та ГО «ІДЦ «Інтеграція та розвиток».

«Відкритий університет для дорослих» (Чернівці) започатковано БФ «Суспільні ресурси та ініціативи» у партнерстві з Чернівецькою обласною універсальною науковою бібліотекою ім. М. Івасюка за підтримки Представництва DVV International в Україні та ГО «ІДЦ «Інтеграція та розвиток». Цільові групи – представники місцевої спільноти, етнонаціональних меншин Чернівецької області (румуні, молдовани, євреї, поляки, німці, вірмени, росіяни), внутрішні переселенці, люди третього віку, працівники бібліотек Чернівецької області, представники органів місцевого самоврядування. Було впроваджено освітню програму для працівників бібліотек, курси: румунської мови, розвитку навичок критичного і творчого мислення, здорового способу життя, акторської майстерності [4].

Слід додати, що значний потенціал у сфері неформальної освіти для дітей, молоді та дорослих мають Центри місцевої активності (створюються при місцевих установах культури – будинках культури, бібліотеках та ін.), клубні заклади (палаці і будинки культури, клуби, «народні доми», молодіжні центри, культурно-дозвілєві комплекси, центри творчості, будинки мистецтв, будинки фольклору, будинки народної творчості та ін.), що функціонують у селах і містах. Це заклади комунальної форми власності, що підпорядковуються Міністерству культури України, і поєднують культурно-мистецьку, культурно-освітню, дозвілєву та соціальну складові діяльності, що передбачає збереження й розвиток української культури, а також культури інших народів, що проживають на території України; вивчення культурних запитів, розкриття творчих здібностей і задоволення культурно-дозвілєвих потреб різновікових груп населення; розвиток усіх видів, жанрів самодіяльної народної творчості, аматорського мистецтва, народних художніх промислів; створення клубних об'єднань за інтересами, творчих колективів, гуртків, студій та ін.

Яскравим прикладом ЦОД – *соціального підприємства* є Навчально-виробничий центр для соціально вразливих груп населення (м. Полтава), створений за ініціативи БО «Світло надії» та партнерській і фінансовій підтримці Полтавської міської ради, Представництва DVV International в Україні. Основна мета Центру – підвищення доступу соціально вразливих груп населення (безхатченків, громадян, звільнених з місць позбавлення волі) до навчання, здобуття професії та працевлаштування. Навчання цільових груп здійснюється за фахом «Столярна справа», «Швейна справа», «Зварювальна справа», а також на курсах з розвитку життєвих навичок. Створені умови дозволяють здійснювати неформальну освіту дорослих у рамках соціального підприємництва, що уможливіло суттєвий вплив на рівень бідності серед

представників зазначених цільових груп (за Р. Дроздом). Окрім того, на базі цього Центру засуджені та адміністративно-покарані особи відпрацьовують безоплатні громадські, суспільно корисні роботи. [5]. ЦОД – соціальне підприємство функціонує й у Києві (Університет третього віку «Європейський» – спільний проект консорціуму організацій з України та Польщі, замовником якого є Товариство «Знання» України, а виконавцем – ГО «Ліга Розвитку Науки»). У найближчій перспективі – створення ЦОД – соціального підприємства у Мелітополі.

Окрему групу центрів освіти як закладів неформальної освіти дорослих становлять *університети третього віку* (далі – УТВ), *центри активного довголіття*. Переважна більшість УТВ функціонує на базі територіальних центрів соціального обслуговування. Їх діяльність спрямовується на впровадження принципу навчання людей старшого віку впродовж усього життя, фізичну, психологічну та соціальну підтримку, особистісний і професійний розвиток. З 2011 р., відповідно до наказу Міністерства соціальної політики України [12], надання соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» забезпечується структурним підрозділом територіального центру соціального обслуговування. Такі заклади функціонують у рамках плану заходів з реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття [14].

Набули поширення також університети третього віку, започатковані на базі закладів вищої освіти як державної, так і приватної форм власності (Полтавського університету економіки і торгівлі, Університету імені Альфреда Нобеля, Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського за сприяння Науково-педагогічної бібліотеки Миколаєва, Чернігівського національного технологічного університету; у рамках проекту Європейського Союзу TEMPUS (з 2014 р. – Erasmus+) – у Донецькому державному університеті управління (м. Маріуполь), Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського (м. Київ) та ін.), а також як муніципальні заклади (Університет третього віку як соціальний проект, ініційований мером м. Дніпра, що одержує підтримку з міського бюджету).

Значну роль у розвитку освіти старших дорослих відіграють громадські організації («Асоціація університетів третього віку «КЛЕПСИДРА», «Золоті Роки», «Центр Поділля-Соціум», «Імпульс», ТКЯ «Гостинець» та ін.). Розширюється мережа Кольпінг-університетів третього віку, ініційованих ГО «Справа Кольпінга в Україні» та ін.

Що ж спільного у діяльності ЦОД, що функціонують в Україні? На нашу думку, серед спільних рис цих закладів можна виокремити такі: широкий спектр і різноманітність освітніх пропозицій, організаційних форм навчання; зорієнтованість на культурно-освітні потреби конкретних

категорій дорослих; гнучкість в організації освітнього процесу, вибори методів навчання; добровільність навчання й високий рівень мотивації тих, хто навчається; високий особистісний сенс навчання; мобільність і високий рівень активності дорослих учнів та ін. Діяльність переважної більшості ЦОД як осередків неформальної освіти у територіальній громаді базується на принципах людиноцентризму, клієнтоорієнтованості, гнучкості, відповідальності, навчання в дії і співробітництві, чутливості до потреб громади, партнерства (передбачає залучення широкого кола зацікавлених сторін) та ін. Серед напрямів діяльності центрів освіти дорослих в Україні найбільшого поширення набули:

- інформаційно-комунікаційний;
- мовно-лінгвістичний;
- розвиток громадянських компетентностей,
- мистецький;
- оздоровчий (розвиток культури здорового способу життя), реабілітаційний;
- психологічно орієнтований;
- правовий;
- підприємництво, бізнес та ін.

Таким чином, ЦОД є осередками соціальної інтеграції громадян, які пропонують широкий спектр освітніх послуг у громадах, сприяють розвитку громадянського суспільства, зайнятості й самозайнятості населення, посиленню конкурентоспроможності регіонів та ін. Освітні пропозиції центрів освіти дорослих зорієнтовані на певну цільову групу (контингент учнів / слухачів) – конкретну групу людей, які об'єднані спільними потребами, інтересами тощо.

Незважаючи на те, що саме неформальна освіта найбільшою мірою здатна задовольнити освітні потреби різних груп населення, допомагає опанувати нові соціальні ролі, сприяє духовному розвитку, самоосвіті й самовихованню, у нашій державі недооцінюється роль і значення ЦОД як провайдерів освітніх послуг, що сприяють розвитку людського капіталу, соціально-економічному зростанню держави. У зв'язку з цим на часі:

- розроблення нормативно-правового, організаційно-педагогічного, науково-методичного забезпечення неформальної освіти як складової освіти дорослих;
- розроблення і впровадження методики моніторингу культурно-освітніх потреб дорослих;
- встановлення державної статистичної звітності для оцінки стану й тенденцій розвитку освіти дорослих;
- розроблення механізмів визнання результатів неформальної та інформальної освіти;

- розроблення та впровадження механізмів моніторингу якості неформальної освіти дорослих;
- забезпечення мережевої взаємодії між ЦОД;
- підготовка педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих;
- здійснення фундаментальних і прикладних досліджень з освіти дорослих, результати яких слугуватимуть підґрунтям науково-методичного забезпечення неформальної освіти різних категорій дорослих;
- обґрунтування науково-термінологічного апарату неформальної освіти дорослих, його узгодження з міжнародною термінологією з урахуванням тенденцій щодо інтернаціоналізації й водночас збереження національної своєрідності термінів.

Перспективними напрямками подальших досліджень є теоретико-методологічне й дидактичне обґрунтування особливостей неформальної освіти молоді та дорослих у ЦОД, проблема визнання на державному рівні результатів неформальної та інформальної освіти.

Література

1. *Art-центр освіти дорослих «Майстерня рукоділля» у Новояворівську*. URL: <http://gostynets.org.ua/index.php/tsentry-osvity-doroslykh/119-arttsentr-osvity-doroslykh-maysternya-rukodillya-u-novoyavorivsku>
2. Багринець М. *Про сільські Центри освіти дорослих на Львівщині*. Територія успіху: Практико орієнтований додаток до збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» 2015. №1 (1). С. 4-7.
3. *Бібліотека як «третьє місце»: інформаційний бюлетень*. За заг. ред. О. Остапчук, Н. Тарасенко. Житомир, 2016. 27 с.
4. Голоднікова Ю. *Вдосконалюємось навчаючись*. URL: <https://www.prostir.ua/?library=vdoskonalyujemos-navchayuchys>
5. Дрозд Р. *Освіта засуджених: досвід Полтавщини у контексті реформування пенітенціарної системи України*. Територія успіху: Практико орієнтований журнал. 2016. №2 (3). С. 16-19.
6. Карплюк В. *Ірпінський центр для переселенців: три роки турботи і тепла*. URL: https://lb.ua/blog/volodymyr_karpluk/415268_irpinskiy_tsentr_pereselentsiv.html
7. *Концепція регіону, що навчається (Запорізька область)*. Укл.: Прийма С.М. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2015. 24 с. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/1423/1/29.pdf>.
8. Косик Н. *Зміцнення громадянського суспільства шляхом навчання дорослих упродовж життя*. Територія успіху: Практико орієнтований додаток до збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи». 2015. №1. С. 8-11.
9. Косик Н. *«Стратегія розвитку навчання дорослих у Яворівському районі на 2014 – 2020 рр.»: пріоритети реалізації*. Територія успіху: Практико орієнтований журнал. 2017. №1 (4). С. 6-9.
10. *Нікополь, місто що навчається крізь віки: посібник за результатами роботи проекту «Музика змін»*. Упоряд. О. Пастушок. Нікополь: ТОВ «Принтхаус

«Римм». 2017. 44 с.

11. Прийма С.М. *Центри освіти дорослих у контексті переосмислення місії університету*. Педагогіка та психологія. 2016. Вип. 52. С. 173-186.

12. *Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку»*: Наказ Міністерства соціальної політики України № 326 від 25.08.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0326739-11>

13. Сизон В. *Із минулого в майбутнє Історичний нарис (Тарасівка)*. URL: <http://tarasivska-rada.gov.ua/teritorialna-gromada/istorichna-dovidka>

14. *Стратегія державної політики з питань здорового та активного доволіття населення на період до 2022 року*: схвалено розпорядженням Кабінету міністрів України № 10-р від 11 січня 2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-derzhavnoyi-politiki-z-pitan-zdorovogo-ta-aktivnogo-dovgolittya-naselennya-na-period-do-2022-roku>

15. Тимчук Л.І. *Становлення та розвиток андрагогіки як теорії і практики освіти дорослих в Україні (кінець XIX – XX століття)* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Тернопіль, 2016. 38 с.

16. *У СумДУ відкрито Центр освіти для дорослих «Education for Life»*. URL: <http://sumdu.edu.ua/ukr/news/8157-u-sumdu-vidkrito-tsentr-osviti-dlya-doroslikh-education-for-life.html>

17. *Центри освіти дорослих у контексті реалізації Концепції освіти впродовж життя*. URL <http://ipood.com.ua/novini/centri-osviti-doroslih-u-konteksti-realizaci-koncepcii-osviti-vprodovj-jittya/>

18. *Центри Освіти Дорослих. Освіта як суспільна відповідальність Берлін, 2011*. URL: http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/Ukraine_pics/ukraine_2/centry_obrazov_vzroslykh.pdf

Bibliography

1. Art Center for adult education «Workshop of needlework» in Novoyavorivsk. URL: <http://gostynets.org.ua/index.php/tsentry-osvity-doroslykh/119-art-tsentr-osvity-doroslykh-maysternya-rukodillya-u-novoyavorivsku> (in Ukrainian)

2. Bahrinets M. About rural adult education centers in Lviv region. Terytoriia uspihku: Praktyko orientovanyi dodatok do zbirnyka naukovykh prats «Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy» 2015. №1 (1). S. 4-7. (in Ukrainian)

3. Library as «third place»: newsletter. Za zah. red. O. Ostapchuk, N. Tarasenko. Zhytomyr, 2016. 27 s. (in Ukrainian)

4. Holodnikova Yu. We are refreshing while studying URL: <https://www.prostir.ua/?library=vdoskonalyujemos-navchayuchys> (in Ukrainian)

5. Drozd R. Education of Convicts: Assistant Poltava Region in the Context of Reforming the Penitentiary System of Ukraine. Terytoriia uspihku: Praktyko orientovanyi zhurnal. 2016. №2 (3). S. 16-19. (in Ukrainian)

6. Karpluk V. Irpin Center for Residents: Three Years of Care and Heat. URL: https://lb.ua/blog/volodymyr_karpluk/415268_irpinskiy_tsentr_pereselentsiv.html (in Ukrainian)

7. The Concept of the Learning Region (Zaporizhzhya Oblast). Ukl.: Pryyama S.M. Melitopol': MDPU im. B. Khmel'nyts'koho. 2015. 24 s. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/1423/1/29.pdf>. (in Ukrainian)

8. Kosyk N. Strengthening civil society through adult education throughout life.

Terytoriya uspihku: Praktyko oriyentovanyy dodatok do zbirnyka naukovykh prats' «Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy». 2015. №1. S. 8-11. (in Ukrainian)

9. Kosyk N. «Strategy of adult education development in Yavoriv district for 2014-2020»: priorities of implementation. Terytoriya uspihku: Praktyko oriyentovanyy zhurnal. 2017. №1 (4). S. 6-9. (in Ukrainian)

10. Nikopol, city of studying through the ages: manual on the results of the project «Music of changes». Uporyad. O. Pastushok. Nikopol': TOV «Pryntkhaus «Rymm». 2017. 44 s. (in Ukrainian)

11. Pryyma S.M. Adult adult education centers in the context of redefining the mission of the university. Pedahohika ta psykholohiya. 2016. Vyp. 52. S. 173-186. (in Ukrainian)

12. On introduction of social-pedagogical service «University of the Third Age»: Nakaz Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrayiny № 326 vid 25.08.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0326739-11>. (in Ukrainian)

13. Syzon V. From the Past to the Future Historical Essay (Tarasivka). URL: <http://tarasivska-rada.gov.ua/teritorialna-gromada/istorichna-dovidka> (in Ukrainian)

14. Strategy of the state policy on healthy and active longevity of the population for the period up to 2022: skhvaleno rozporядzhennyam Kabinetu ministriv Ukrayiny № 10-r vid 11 sichnya 2018 r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-derzhavnoi-politiki-z-pitan-zdorovogo-ta-aktivnogo-dovgolittya-naselennya-na-period-do-2022-roku> (in Ukrainian)

15. Tymchuk L.I. Formation and development of andragogy as the theory and practice of adult education in Ukraine (end of the XIX – XX centuries): : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01. Ternopil', 2016. 38 s. (in Ukrainian)

16. Adult Education Center «Education for Life» has been opened in Sumy State University. URL: <http://sumdu.edu.ua/ukr/news/8157-u-sumdu-vidkrito-tsentr-osviti-dlya-doroslykh-education-for-life.html> (in Ukrainian)

17. Centers of adult education in the context of the implementation of the Concept of Education throughout life. URL <http://ipood.com.ua/novini/centri-osviti-doroslykh-u-konteksti-realizaci-koncepci-osviti-vprodovj-jittya/> (in Ukrainian)

18. Adult Education Centers. Education as Public Responsibility Berlin, 2011. URL: http://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/Ukraine_pics/ukraine_2/centry_obrazov_vzroslykh.pdf (in Ukrainian)

УДК 347.7

Vasylenko Olena – *Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Foreign Languages Department of the National Academy of Internal Affairs*

E-mail: olena-vasylenko@ukr.net

DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS IN THE SYSTEM OF ADULT EDUCATION

Summary. *The article deals with soft skills that nowadays are centrally important for human capital development and workforce success and the demand for which has significantly increased over last years. The definition of*